

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
3236-16

meddelad i Stockholm den 24 maj 2017

KLAGANDE

Socialnämnden i Piteå kommun

MOTPART

AA

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Sundsvalls dom den 24 maj 2016 i mål nr 1974-15

SAKEN

Bistånd enligt socialtjänstlagen

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens och förvaltningsrättens domar och fastställer Socialnämnden i Piteå kommuns beslut.

BAKGRUND

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har enligt socialtjänstlagen (2001:453) rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Vid bedömningen av om en person själv kan tillgodose sina behov beaktas bl.a. personens

Dok.Id 180667

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

inkomster och tillgångar. Genom biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Enligt förarbeten och rättspraxis ska studiehjälp i form av s.k. extra tillägg till studiebidrag som månadsvis utgår till studerande från familjer med inkomster och tillgångar under viss nivå inte räknas med som inkomst vid bedömningen av om den enskilde har behov av ekonomiskt bistånd.

AA kom till Sverige som ensamkommande asylsökande barn 2014 och fick permanent uppehållstillstånd samma år. Han flyttade på sin 18-årsdag till en egen lägenhet och ansökte då om försörjningsstöd för perioden den 21 juni – 31 juli 2015 samt om ekonomiskt bistånd till bl.a. hemutrustning.

Av socialnämndens utredning framgick att AA hade 9 995 kr på ett sparkonto. Socialnämnden räknade beloppet som en tillgång vid behovsbedömningen och beviljade honom 468 kr i försörjningsstöd.

AA överklagade till förvaltningsrätten som beslutade att han skulle erhålla ytterligare 9 995 kr i ekonomiskt bistånd. Förvaltningsrätten bedömde att pengarna på sparkontot härrörde från sparade extra tillägg, varför de inte skulle tas med som en tillgång vid behovsprövningen.

Socialnämnden överklagade till kammarrätten som i den nu överklagade domen bedömde att AA hade gjort sannolikt att 7 695 kr på hans sparkonto utgjorde sparade extra tillägg. För att syftet med det extra tillägget skulle uppfyllas fann kammarrätten att det sparade tillägget skulle undantas vid behovsprövningen. Kammarrätten bestämde därför, med ändring av socialnämndens beslut och förvaltningsrättens dom, att AA skulle beviljas försörjningsstöd med 7 695 kr utöver det belopp som socialnämnden hade bestämt.

YRKANDEN M.M.

Socialnämnden i Piteå kommun yrkar att underinstansernas domar undanröjs och socialnämndens beslut fastställs samt anför bl.a. följande. Alla former av inkomster och sparade medel ska användas innan försörjningsstöd beviljas. Det rimliga är därför att även sparat kapital som härrör från det extra tillägget räknas som en tillgång vid bedömningen av om försörjningsstöd ska beviljas.

AA har förelagts att yttra sig men har inte hörts av.

Socialstyrelsen, som har avgett yttrande i målet, anför bl.a. följande. Extra tillägg till studiebidrag syftar till att säkerställa att ett hushålls ekonomiska situation inte ska vara ett hinder för gymnasiestudier. Förarbetenas uttalanden om att det extra tillägget inte bör beaktas när familjers behov av bistånd bedöms bör ses i ljuset av detta syfte. En tillämpning som medför att det extra tillägget inte betraktas som en månatlig inkomst vid bedömningen av rätten till bistånd är därför rimlig. Det finns dock skäl att betrakta sparat kapital som härrör från det extra tillägget på ett annat sätt. I förhållande till dem som gör sitt yttersta för att klara sin försörjning är det rimligt att tillgångar i form av en vuxen persons sparade kapital avräknas i sedvanlig utsträckning vid prövningen av rätt till ekonomiskt bistånd, även i det fall kapitalet härrör från tidigare utbetalat extra tillägg. I de situationer då lagstiftaren har avsett att kapital aldrig ska avräknas har det uttryckligen reglerats. I andra fall måste det bli fråga om en bedömning i det enskilda fallet, men utgångspunkten bör vara att sparade extra tillägg beaktas vid bedömningen av rätt till bistånd.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET**Frågan i målet**

Frågan i målet är om sparade medel, motsvarande extra tillägg till studiebidrag, ska beaktas vid bedömningen av rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen.

Rättslig reglering

Enligt 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Av fjärde stycket framgår att den enskilde genom biståndet ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Av 2 kap. 1 § studiestödslagen (1999:1395) framgår att studiehjälp består av bl.a. studiebidrag och extra tillägg. Extra tillägg lämnas med 855, 570 eller 285 kr i månaden och utgår längst till och med det första kalenderhalvåret det år då den studerande fyller 20 år, se 3 och 7 §§.

I 9–14 §§ studiestödsförordningen (2000:655) finns närmare bestämmelser om i vilka fall extra tillägg lämnas. Av dessa bestämmelser framgår att sådant tillägg utgår om den studerande och hans eller hennes föräldrar har inkomster och förmögenhet under viss nivå.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Studiehjälp i form av extra tillägg infördes i syfte att underlätta för studerande från ekonomiskt svaga hem att studera på gymnasiet. I förarbetena uttalas att det extra tillägget inte ska beaktas då familjers behov av bistånd från socialtjänsten bedöms, eftersom det studiesociala syftet då skulle förfelas (prop. 1983/84:127 s. 17). Högsta förvaltningsdomstolen har, med hänvisning till detta förarbetsuttalande, slagit fast att extra tillägg som utgår löpande inte ska räknas som inkomst vid behovsbedömningen (RÅ 1990 ref. 7 och RÅ 1996 ref. 12).

Frågan är nu om detsamma gäller för sparade medel som uppges härröra från tidigare utbetalade extra tillägg.

I förarbetena till socialtjänstlagen diskuteras hur bedömningen av om den enskilde själv kan tillgodose sina behov ska göras. Ett avsnitt rör frågan om hänsyn ska tas

till ett ideellt skadestånd som den enskilde fått. Vad som sägs där måste emellertid även anses ge uttryck för den grundläggande synen på ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Där uttalas bl.a. följande. Socialbidragets funktion är att utgöra det yttersta skydds nätet för människors försörjning. De flesta människor försöker med egen kraft lösa sina ekonomiska problem och först när inga andra möjligheter står till buds till försörjning kan socialbidrag komma i fråga. För att principen för socialbidrag ska kunna upprätthållas gentemot dem som gör sitt yttersta för att klara sin försörjning kan det inte vara rimligt att tillgångar inte avräknas i sedvanlig utsträckning vid prövningen. Utan att i grunden göra om socialbidragets konstruktion är det därför inte möjligt att generellt skydda vissa tillgångar mot att beaktas vid prövning av rätt till ekonomiskt bistånd. En individuell bedömning måste dock alltid göras (se prop. 2000/01:80 s. 93 ff.).

Utgångspunkten är således att den enskildes samtliga tillgångar ska beaktas vid bedömningen av om det föreligger en rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen. Från denna huvudregel finns vissa lagreglerade undantag. Exempelvis anges i 3 a § lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall och 2 § lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade att tillgångar motsvarande de ersättningar som avses i dessa lagar inte ska beaktas vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd.

Utrymmet för att, vid sidan av de lagreglerade fallen, undanta vissa tillgångar vid biståndsbedömningen får anses vara mycket begränsat (jfr RÅ 2010 ref. 42 och Högsta förvaltningsdomstolens dom den 11 maj 2017 i mål nr 1893–1895-16). Att så är fallet följer såväl av lagtextens utformning som av biståndets funktion som det yttersta skydds nätet för försörjningen.

När det gäller den nu aktuella ersättningen, dvs. extra tillägg till studiebidrag, infördes den som framgått som ett fördelningspolitiskt bidrag med det uttalade syftet att förbättra möjligheterna för ungdomar från inkomstsvaga hushåll att kunna bedriva studier. Bedömningen i rättspraxis att extra tillägg som utgår löpande inte ska räknas som inkomst vid prövningen av rätt till bistånd bör ses i ljuset av detta studiesociala syfte. Om hänsyn i dessa situationer tas till det extra

tillägget kan det medföra att den unge avbryter sina studier för att i stället söka bidra till hushållets inkomster.

Om det extra tillägget inte behöver användas för att täcka hushållets utgifter utan kan sparas för framtida bruk gör inte samma studiesociala hänsynstaganden sig gällande. Det rör sig i ett sådant fall inte längre om hur ett särskilt stöd för att tillgodose ungas behov av utbildning ska hanteras inom ramen för socialtjänstlagens regler, utan endast om hur man ska se på det förhållandet att den sökande har vissa faktiska tillgångar till sitt förfogande. Syftet med det extra tillägget kan då inte längre anföras som skäl för att göra undantag från huvudregeln om att sparade medel, oavsett varifrån de härrör, ska beaktas vid prövningen av rätten till bistånd.

Mot denna bakgrund finner Högsta förvaltningsdomstolen att AAs sparade medel ska beaktas vid prövningen av rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen. Överklagandet ska därmed bifallas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Mats Melin, Karin Almgren, Kristina Ståhl, Thomas Bull och Mari Andersson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Naomi Zemack.

DOM

Mål nr
3236-16

Förvaltningsrätten i Luleås dom den 20 augusti 2015 i mål nr 1382-15
Socialnämnden i Piteå kommuns beslut den 23 juni 2015